

MÍR

program pro 2. stupeň základních škol

Další díl seriálu, v němž přinášíme programy vhodné ke vstupu do škol či do hodin náboženství (jako úvod k uvedení dalších souvislostí z křesťanského prostředí), patří k tématům tzv. „politické diakonie“, tj. křesťanské služby společnosti. Vztahuje se k 1. lednu – Světovému dni míru, který v roce 1968 vyhlásil papež Pavel VI. Jiný světový den míru vyhlásilo OSN na 1. září v roce 1959. Tato organizace byla založena s úmyslem, aby se lidstvo osvobodilo od strachu a nouze a udrželo si naději na společnou budoucnost na této planetě. Smyslem programu je motivovat žáky k přemýšlení nad podmínkami naplnění této naděje a nad vlivem vlastního postoje a konání vzhledem k těmto cílům.

Křesťanství se otázkami míru ve světě zabývá v souvislosti s otázkou spravedlnosti v mezinárodních vztazích, úcty ke stvořenému světu, který je třeba zachovat dalším generacím, a také v souvislosti se službou „nejnepatrnějším“, kteří stojí na okraji zájmu lidské společnosti. Dále se velmi intenzivně zabývá kořeny nespravedlnosti, které nachází v postojích lidí k mravnímu zlu, ze kterých pramení jejich konkrétní jednání, jež může vést ke vzniku „struktur zla“. (Tento jev popsal papež Jan Pavel II. v čl. 35-40 dokumentu Sollicitudo rei socialis vydaném v roce 1987.) V programu se každého z těchto hledisek dotýkáme v jednotlivých částech.

Téma je velmi obsáhlé, a přitom pro lidstvo zvláště důležité. Proto je vhodné věnovat mu více času než jednu vyučovací hodinu (doporučujeme minimálně dvě, začít hodinou I a na ni navázat některou z dalších, a to podle zvoleného hlediska, z něhož chceme jevit fenomén míru s žáky zkoumat).

Co se týče konkrétních pedagogických postupů, využíváme kromě obrazových prezentací, které poskytují řadu informací, aktivity systému Etická výchova (viz níže uvedené prameny) a diskuse žáků různými formami. Proto je program časově náročnější, ale o to by měl být účinnější.

V dalším textu uvádíme vzhledem k rozsahu tématu jen osnovu a stručný popis programu včetně specifikace cílů jednotlivých částí. Obrazovou prezentaci k programu a podrobný komentář k jednotlivým částem najdete na internetových stránkách <<http://kc.diecezehk.cz>> pod odkazem „Metodiky ke KV Brno“.

Jednotlivé části programu:

- I. Jak vznikají války?
- II. Představy o míru vyjádřené symboly
- III. Chudoba – záležitost společnosti i osobního postoje
- IV. Válečné konflikty ve světě a možnosti jejich řešení
- V. Osobnosti míru (nositelé Nobelovy ceny míru)

I. Jak vznikají války?

Stručný obsah:

Každý máme pozitivní vlastnosti nebo postoje, kterými přispíváme ke schopnosti skupiny spolupracovat a řešit problémy. Zároveň máme i negativní vlastnosti, kterými život ve skupině komplikujeme. Tyto skutečnosti ilustruje příběh z knížky „Krátké příběhy“, který má název „Jak vznikají války?“. Po jeho vyslechnutí pokračujeme aktivitou, jejímž cílem je, aby

žáci pojmenovali, jak vidí své spolužáky. Je na každém, jak se získanou informací naloží. Můžeme diskutovat o tom, co pro mne takto získaná informace znamená.

Ve druhé části žáci pojmenovávají společné problémy třídy a zamýšlejí se nad cestami k jejich řešení.

Cíl:

Osvětlit, že ke konfliktům mezi lidmi významně přispívají naše osobní vlastnosti a postoje, a vybědnout k zamyšlení, zda je s nimi potřeba pracovat a měnit je, a proč.

- a) příčiny konfliktů v nitru člověka
- b) řešení konfliktů ve vztazích mezi lidmi

II. Objevování významu míru pomocí symbolů

Stručný obsah:

Předpokládáme, že žáci absolvovali program uvedený v části I. Ze známých symbolů míru zkusíme společně odvodit jejich význam, podíváme se, v jakém prostředí vznikly a jaké jednání nebo postoje naznačují.

Obrazy společenství žijících v míru najdeme v přírodě i v lidových tradicích, dokumentujeme si to na organizaci letu divokých hus a na lidovém betlému.

Výpověď o hlubokém významu míru pro lidstvo nám podají také překlady slova „Mír“ do světových jazyků a jejich další významy. Hledáme synonyma ke slovu „mír“.

Na závěr lze zařadit ještě výpověď biblických citátů a můžeme představit i scénář křesťanské bohoslužby, který směřuje k vyjádření hluboké jednoty jako předpokladu k míru a pokoji jak v srdci člověka, tak ve společenství lidí.

Cíl:

Přiblížit žákům a pomoci jim porozumět hlubokému významu míru v životě jedince i v životě celého lidského společenství.

- a) výpověď známých symbolů míru: holubice, duha, bílá vlajka, dýmka míru, podání ruky, objetí, políbek, symbol hippies...
- b) výpověď přírody (divoké husy) a lidové tradice (lidový betlém) o životě společenství v míru
- c) překlady slova mír a jejich další významy, synonyma ke slovu mír
- d) symboly míru v křesťanství: biblické citáty, bohoslužba jako slavnost jednoty společenství a míru (pokoj)

III. Chudoba – záležitost společnosti i osobního postoje

Stručný obsah:

Téma této části vychází z pohledu na člověka jako na bytost, která má oproti ostatnímu živému světu lidskou důstojnost, kterou je třeba v zájmu zachování míru cítit a chránit. To vyžaduje spravedlnost v mezilidských vztazích a zvláště mezi skupinami lidí a mezi národy. Chudoba je považována za opak vlastnictví a materiální chudoba bývá skutečně důsledkem nespravedlnosti mezi lidmi. Nižší uvedené aktivity vedou žáky k pojmenování existujících nespravedlností a k vytvoření si názoru na jejich závažnost.

Další body se zabývají duchovní chudobou člověka. Chudými v duchovním smyslu jsou ti, kteří materiální chudobu jiných způsobují nebo neumějí najít pro svůj život opravdové hodnoty, které je budou naplňovat a uspokojí jejich nejhlubší touhy. Navržené aktivity vedou k uvědomění si rozdílu mezi materiálními a duchovními hodnotami.

S vyspělejšími žáky můžeme probrat i otázky dobrovolné chudoby, a to jak materiální ze solidarity s chudými, tak i duchovní chudoby z důvodu nechat se obohatit opravdovými duchovními hodnotami. Příklady těchto přístupů přiblížíme na známých křesťanských osobnostech – Matce Tereze a svatém Františku.

V poslední aktivitě této části se budeme zabývat solidaritou jako hodnotou, bez které lidská společnost nemůže přežít.

Na tuto část by mělo navázat probrání části V, která konkrétně ukáže souvislost dobrovolně zvolené chudoby s úsilím o světový mír.

Cíl:

Uvedené pohledy na chudobu vycházejí z křesťanského myšlení, především z křesťanského humanismu. Cílem je představit žákům pohled na vztah mezi důstojností člověka a jeho bohatstvím komplexně a poskytnout jim tak orientaci v tomto způsobu nazírání na smysl života a životní štěstí.

- a) Je dobré, aby byl člověk chudý? Je dobré, aby byla lidská společnost rozdělena na bohaté a chudé? Je to jedno, nebo to má nějaké důsledky?
- b) Jaké jsou „druhy“ chudoby? Jak vypadá materiální chudoba? Mohou být bohatí zároveň chudí? Co člověka ochuzuje?
- c) Proč se někteří stávají dobrovolně chudými? (Matka Tereza, sv. František)
- d) Co je to solidarita? Jakou má hodnotu a co k ní lidi motivuje?

IV. Válečné konflikty ve světě a možnosti jejich řešení

Stručný obsah:

V úvodu této části si připomeneme nejtěžší válečná období v Evropě v novověku (od 16. století), hlavní důvody vzniku těchto konfliktů a jejich důsledky. Hledáme jejich společné jmenovatele.

Nad mapou současných válečných konfliktů ve světě hledáme odpověď na otázku, jaké hodnoty vítězí ve společnostech, které stále vedou války, a proč není hodnota míru pro všechny tou nejvyšší.

Dále zkoumáme souvislost války s nespravedlností. Jak lze popsat nespravedlnost mezi skupinami lidí? Souvisí nějak s vlastnostmi jednotlivců, které jsme probírali v části I? Existují „struktury zla“? Jak se projevují?

V posledních bodech této části se zabýváme některými konkrétními důsledky současných válek (uprchlíci, dětsí vojáci), které postihují také děti a mladé lidi, vrstevníky žáků, se kterými se programu věnujeme.

Může mezinárodní společenství pomoci řešit tyto konflikty? Jakým způsobem se to děje? Můžeme my pomoci lidem trpícím důsledky válek? Měli bychom? Nebo se těmito problémy nemusíme zabývat?

Cíl:

Probíráním jednotlivých bodů této části programu přivést žáky k domýšlení důsledků individuálního chování, které určitá společnost propaguje, vzájemně se v něm podporuje a které vede pro jiné skupiny lidí ke katastrofálním důsledkům. Žáci by si na základě hledání odpovědi na výše předložené otázky měli sami najít postoj ke svému životnímu stylu.

- a) války a mír v historii – společný jmenovatel
- b) války dnes – jejich rozšíření a důvody
- c) války jako důsledek nespravedlnosti, souvislost s osobními postoji a jednáním a se vznikem tzv. „struktur zla“
- d) konkrétní důsledky současných válek – problém uprchlíků a dětských vojáků
- e) možnosti mezinárodního řešení válečných konfliktů a odstraňování nespravedlnosti (založení a poslání OSN)
- f) solidarita s trpícími – její projevy na mezinárodní, národní, občanské a osobní úrovni

V. Osobnosti míru*Stručný obsah:*

Tuto část programu je vhodné zařadit za část III nebo IV, protože na ně bezprostředně navazuje a ilustruje jejich myšlenky na konkrétní činnosti dvou osobností, které obdržely Nobelovu cenu míru za pomoc nejchudším lidem.

Jsou vybráni: Matka Tereza, zakladatelka řeholní společnosti Misionářky lásky, která působí po celém světě. Tato žena obdržela řadu ocenění v mnoha státech světa, Nobelovu cenu míru pak v roce 1979. – Druhým držitelem za pomoc chudým je Muhammad Junus z Bangladéše, který tuto cenu získal v roce 2006.

V úvodu lektor žáky seznámí s okolnostmi vzniku a se záměrem Nobelovy ceny míru. Žáky pak rozdělí na dvě skupiny, každá se seznámí s příběhem jedné z jmenovaných osobností a diskutuje na předem připravené otázky. Na závěr lektor pustí obrazovou dokumentaci k situacím, které obě osobnosti řešily, a žáci prezentují výsledky svých diskusí pro druhou skupinu.

Cíl:

Poskytnout žákům konkrétní příklad osobního úsilí o mír ve světě a možnost jeho dosahu, učít je diskutovat, společně hledat odpovědi na předložené otázky.

- a) Nobelova cena míru – okolnosti, za jakých vznikla, a za co je udělována
- b) Její nositelé a jejich cesta k míru: Matka Tereza (1979) a Muhammad Junus (2006)

Prameny:

Willi Hoffsümmer: Krátké příběhy 1, Signum Unitatis, str. 63

Jan Pavel II.: encyklika Sollicitudo rei socialis, čl. 35 – 40

Ladislav Lencz, Oľga Križová: Etická výchova 1, 2, 3; Luxpress Praha 2000

Raniero Cantalamessa: Chudoba; Karmelitánské nakladatelství 1995

Internetové stránky OSN a další

Časopis SCIENCE č. 11/2005, str. 52-53, ISSN: 1214-4754

Zpracovala: Marie Zimmermannová